

MAZSALACAS KULTŪRAINAVA

1. Ainavas struktūras raksturojums

Ainavas struktūru nosaka Salacas ieleja un tai pieguļošā priežu mežu un mozaīkveida viļņota reljefa ainava.

2. Ainavas raksturojums un attīstība

2.1. Ainavas bioloģiskās daudzveidības raksturojums

Kultūrainavas bioloģiskā daudzveidība ir saistīta ar Salacas ieleju un, tai pieguļošajiem priežu mežiem. Bioloģiski liela daudzveidība ir Valberģu muižas parkam, kurā ir satopama viena no indikatorsugām – lapkoku praulgrauzis (*Osmoderma eremita*).

2.2. Ainavas estētiskās un kultūrvēsturiskās vērtības

Ainavas estētiskais novērtējums:

Ainava ar augstu estētisko vērtību, kas saistīta ar izciliem skatiem, kas paveras no Salacas krasta klintīm (Daugēnu klints, Neļķu klints, Skaņkalna klints) uz Salacas ieleju, un skatiem, kas paveras no upes uz augstāk minētajām klintīm. Vienas no estētiski augstvērtīgajām skatu perspektīvām ZVBR.

Ainavas kultūrvēsturiskais novērtējums:

Kultūrvēsturiskā vērtība piemīt Mazsalacas pilsētas vēsturiskajai apbūves struktūrai, Valberģu muižas kompleksam, Vikšēnu un Skaņkalnes pilskalniem, senkapiem un kulta vietām – alu, akmeni un ozolu. Nozīmīgi arheoloģiskie kultūrvēsturiskie objekti ir pareizticīgo baznīca, Grūbes dzirnavas un Jaunlaņģu klēts. Ainavu telpā kultūrvēsturiskās ainavas elementi ir etnogrāfiska tipa viensētas un ceļi ar alejām.

Valberģu muižas komplekss: kultūrvēsturiski nozīmīgs, jo kompleksā saglabāties liels skaits muižas ēku (celtas atsevišķos laika posmos), kas ir saglabājušās labā stāvoklī, ainavu tipa mežaparks, 2 baroka dārzi, aleja. Turklāt, muižas komplekss ir atklātā ainavā, kura ainavisko vērtību neietekmē mūsdienu apbūve, kā arī teritorijas reljefs tikai paspilgtina kompleksa ainavisko izteiksmi. Kompleksa autentiskums vērtējams kā praktiski autentisks (1 balle – augstākais vērtējums). Līdz ar to kompleksa teritorija/ansamblis vērtējams kā kultūrvēsturiski nozīmīgs, kas spilgti reprezentē šīs teritorijas telpisko struktūru un arhitektūras tendences, kā arī attiecīgā laika izpratni par estētisko baudījumu.

2.3. Ainavas sociālekonomiskā nozīme

- Ainava un tās elementi ir nozīmīgs tūrisma resurss. Te sākās ūdenstūristu maršruts pa Salacu (gadā no 2000 – 3000 tūristu).

2.4. Vispārējās tendences ainavu struktūras attīstībā un to ietekmējošie faktori

Ainavu struktūras vispārējās attīstības tendences:

- Apbūves intensitātes palielināšanās un tās uzvirzīšanas kultūrvēsturiskajiem ainavas elementiem.
- Lauksaimniecības zemju aizaugšana.
- Tūrisma infrastruktūras paplašināšanās.
- Veco priežu mežaudžu izciršana tūrisma un rekreācijas zonā.
- Tūristu ietekme uz atsegumiem un alām.
- Skatu perspektīvu aizaugšana ar krūmiem.

2.5. Ainavu vai ainavu elementu pašreizējais aizsardzības režīms un tā ietekme uz ainavu izmantošanu un apsaimniekošanu

Pašreiz kultūrainavas ietilpst dabas parkā „Salacas ieleja” un ZVBR ainavu aizsardzības zonā.

Valsts un vietējās nozīmes kultūras pieminekļi ir:

Valtenberģes muižas komplekss (Valsts aizsardz.Nr 6907-6912, valsts nozīmes), Mazsalacas Sv. Annas luterāņu baznīca (Valsts aizsardz.Nr 4515-4520, valsts nozīmes), 2 pilskalniem Vīkšēnu pilskalnu (Valsts aizsardz.Nr 2488, valsts nozīmes) ar Jaunvīkšēnu senkapiem (Valsts aizsardz.Nr 2489, vietējās nozīmes) un Skaņkalnes pilskalnu (Valsts aizsardz.Nr 2491, valsts nozīmes), Vecdaugēnu senkapiem (Valsts aizsardz.Nr 2460, vietējās nozīmes), Kukurbaļļu senkapī (Valsts aizsardz.Nr 2464, valsts nozīmes) un kulta vietām – alu Mazsalacas Velna pagrabu (Valsts aizsardz.Nr 2466, valsts nozīmes) un Upuralu (Valsts aizsardz.Nr 2491, vietējās nozīmes), Rūnu krustakmeni (Valsts aizsardz.Nr 2490, vietējās nozīmes) un Ceipu Upurozolu ozolu (Valsts aizsardz.Nr 2461, valsts nozīmes)

2.6. Vēlamā ainavu struktūra un tās elementu attīstība

Saglabāt Salacas ielejas atklātumu un pieejamību. Muižu kompleksu akcentēt kā ainavas telpas dominanti. Pilskalnus, kulta vietas veidot vizuālas saiknes ar dabas elementiem upi, gravām. Viensētu telpiskās struktūras, apjomu, proporciju un materiālu vietējā rakstura saglabāšana. Muižas kompleksam noteikt aizsardzības statusu (bet, iespējams, ka ne visām ēkām). Muižas kungu namā ir Mazsalacas skola, nav zināms, vai pārējais muižas komplekss pieder pašvaldībai, vai tā apsaimnieko visas kompleksa ēkas, parku, dārzus. Arī turpmāk kā labs muižas kompleksa izmantošanas variants ir atbalstāms, ka to izmanto skolas vajadzībām. Pasaules prakse liecina, ka nozīmīgus kultūrvēsturiskos objektus veido kā kultūras un izglītības centrus, līdz ar to muižas kompleksa ēkas, parks ir piemēroti muzeju, izglītības centru, āra mūzikas u.c. kultūras pasākumu veidošanai – lai tie būtu pieejami sabiedrībai. Nav pieļaujama muižas kompleksa „aizbūvēšana”. Būtu ieteicams veikt precīzu muižas arhitektonisko vērtējumu, jo nākotnē būtu vērtīgi veikt ne tikai muižas ēku

minimālo uzturēšanu un apsaimniekošanu, bet arī to pilnvērtīgu restaurāciju.

2.7. Priekšlikumi ainavas izmantošanai un apsaimniekošanai

1. Pozitīvi vērtējams dabas parka „Salaca” dabas aizsardzības plāns un kopumā atbalstāmas visas rīcības, kas iekļautas augstā minētajā dabas aizsardzības plānā.
2. Ieteicams noteikt kultūras pieminekļu statusu Valberģu muižas kompleksam.
3. Mazsalacas lauku teritorijas un Skaņā pagasta teritorijas plānojumā jāiestrādā dabas parka „Salaca” dabas aizsardzības plānā iekļautie priekšlikumi.

3. Priekšlikumi ZVBR zonējumam

Saglabājams esošais zonējums.